

پرچم دار قیام گوهرشاد چه کسی بود

۸ خرداد ۱۳۹۳ ساعت ۱۳:۴۵

حاج آقا حسین قمی از شاگردان برجسته آیت‌الله میرزا محمدتقی شیرازی محسوب می‌شد که پس از درخواست مردم مشهد برای فرستادن عالمی توانا به آن دیار به سفارش استاد راهی مشهد شده بود.

واقعۀ غمبار حمله نیروهای پهلوی اول به مسجد گوهرشاد و قتل عام افرادی که برای مقابله با کشف حجاب در آن تحصن کرده بودند از مواردی است که تمام مورخان معاصر - حتی آنان که سر در دامان خاندان سلطنت داشته و قلم خود را فروخته بودند - از آن یاد کرده‌اند. حتی کتبی چند هم در این باره تالیف شده است، اما اغلب آنان از کنار واقعۀ ای که چندی قبل از وقوع این ماجرا رخ داده و باعث تحریک دوچندان مردم مشهد شده بود به عمد یا سهو گذشته و آن را به فراموشی سپرده‌اند. این واقعۀ چیزی جز برخورد ناشی از نخوت رضا خان با مرجع بزرگ تقلید وقت آیت‌الله‌العظمی سیدحسین طباطبایی قمی نیست.

حاج آقا حسین قمی از شاگردان برجسته آیت‌الله میرزا محمدتقی شیرازی محسوب می‌شد که پس از درخواست مردم مشهد برای فرستادن عالمی توانا به آن دیار به سفارش استاد راهی مشهد شده بود. او با برپایی نماز جماعت، پاسخگویی به سوالات مردم و رسیدگی به وضعیت محرومان و مستضعفان حلقه ارتباطی خود با مردم را گسترش داد و در کنار آن در برابر هرگونه خلاف یا اهانت به مقدسات دینی و با فریادی رسا و حرکتی شجاعانه به مقابله با آن پرداخت. البته او از مطرح شدن نام خود و قبول مسئولیت مرجعیت و انتشار رساله عملیه اجتناب می‌ورزید، اما سرانجام سال ۱۳۱۱ شمسی و در اوج خفقان رضاخانی و پس از اصرار فراوان مردم، رساله‌ای فارسی به نام مجمع‌المسائل به چاپ رسانید و به این گونه مرجعیت ایشان جنبه رسمی گرفت. این وضعیت ادامه داشت تا این که رضاشاه، دستور به کشف حجاب زنان داد. دستوری که باعث شد بزرگان حوزه علمیه مشهد برای مقابله با آن نشست‌های چند برگزار کنند و در پایان یکی از همین جلسات که با حضور بزرگانی چون آیات سید یونس اردبیلی، میرزا محمد آقازاده و سیدعلی سیستانی در منزل آیت‌الله‌العظمی قمی برگزار شد، ایشان در حالی که از شدت فشاری که بر اسلام وارد شده گریه می‌کرد با اعلام این که «امروز اسلام فدایی می‌خواهد. بر مردم است که قیام کنند.»

از تصمیم خود برای سفر اعتراضی به تهران و دیدار شاه خبر داد. قبل از حرکت و در آخرین جلسه درس خود نیز در این باره گفت: «به عقیده من اگر پیشرفت این جلوگیری از خلاف مذهب، منوط به کشته شدن ده هزار نفر که رأس آنها حاج آقا حسین قمی است باشد، ارزش دارد.»

او پیش از حرکت، تلگرامی به رضاخان زد و به این گونه حرکت خود و دلیل آن را علنی کرد. البته او در این سفر موفق به ملاقات با رضاخان نشد و پس از مدتی سکونت در شهرری که با استقبال گسترده مردم نیز روبه‌رو شد به دستور شاه و محل اقامت وی محاصره و خودش ممنوع‌الملاقات گردید. رسیدن خبر همین امر نیز بود که آتش اعتراض مردم مشهد را تندتر کرد و تحصن مسجد گوهرشاد و سپس قیام به خون نشسته آن را سبب شد. این امر باعث شد رضاخان باقی ماندن آیت‌الله قمی را در ایران به صلاح خود و اربابانش ندیده و اندکی بعد وی را به عراق تبعید کند.

البته این تبعید نیز نتوانست آتش مبارزه علیه بیداد را در آن بزرگمرد بخشکاند به نحوی که با شروع جنگ جهانی دوم و حمله انگلیسی‌ها به عراق با صدور فتوایی مردم را به مقابله با نیروهای مهاجم فرا خواند و دفاع از کیان اسلام را جزو بهترین عبادت‌ها شمرد. ایشان همچنین ضمن دعوت مردم و نیروهای دفاعی به هماهنگی و وحدت نسبت به تلاش برای اختلاف اندازی و تفرقه میان نیروهای مسلمانان هشدار داده بود. رهبر واقعی قیام علیه کشف حجاب پس از تبعید خفت بار رضاخان به قصد زیارت مرقد مطهر امام رضا(ع) و به منظور پیگیری اقدامات گذشته خود به ایران بازگشت و از مشهد تلگرافی به دولت مخابره کرد. تلگرافی که در آن از دولت لغو کشف حجاب، انحلال مدارس مختلط، برپایی نماز جماعت و تعلیم قرآن و درس دینی در مدارس، آزادی حوزه‌های علمیه، کاهش فشار اقتصادی از دوش طبقه ضعیف و تلاش برای تعمیر قبور ائمه بقیعه(ع) خواسته شده بود.

او اندکی بعد و وقتی دریافت دولت تصمیم ندارد این خواسته‌ها را اجرایی کند با تهدید کرد دولت به اعلان جنگ راهی تهران شد و همین امر و موج حمایت مردم و علما از آن باعث شد دولت عقب‌نشینی کرده و آنها را بپذیرد. پس از آن، این مرجع بزرگ مبارز باردیگر راهی عراق شد؛ راهی شدنی که دیگر بازگشتی به ایران نداشت زیرا آن رهبر حق طلب تنها پس از گذشت سه ماه از فوت آیت‌الله سید ابوالحسن اصفهانی و قبولی مرجعیت عام جهان تشیع، در چهاردهم ربیع‌الاول ۱۳۶۶ هجری قمری برابر با هفدهم بهمن ۱۳۲۵ شمسی در نجف از دنیا رفت و در جوار مرقد امام علی(ع) به خاک سپرده شد.

البته راه و تفکر وی از طریق شاگردان برجسته‌اش که در راس آنها فرزند بزرگوارش مرحوم آیت‌الله‌العظمی سیدحسن قمی و نوه ارجمندش امام موسی صدر قرار دارند، پیگیری شده و می‌شود.

منابع:

۱- نقباء البشر، آقا بزرگ تهرانی، ج ۲.

۲- تاریخ قم، شیخ محمدحسین ناصرالشریعه.

۳- گنجینه دانشوران، احمد رحیمی.

۴ - حاج آقا حسین قمی (قامت قیام)، محمد باقر پورامینی.

۵ - قیام گوهرشاد، سینا واحد.

۶ - تاریخ سیاسی معاصر ایران، سید جلال الدین مدنی، ج ۱.

۷ - نهضت روحانیون ایران، علی دوانی، ج ۲.

رضا سلیمان نوری / کارشناس ارشد ایرانشناسی و خراسان پژوه

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۷۰۳۰/پرچم-قیام-دار-۲۷۰۳۰>